

Η συμβολή των Σπετσιών στο '21

Η εξέγερση της 3ης Απριλίου 1821 και τα θαλασσινά ανδραγαθήματα

Του Παύλου Παρασκευαΐδη

Ιστορικού

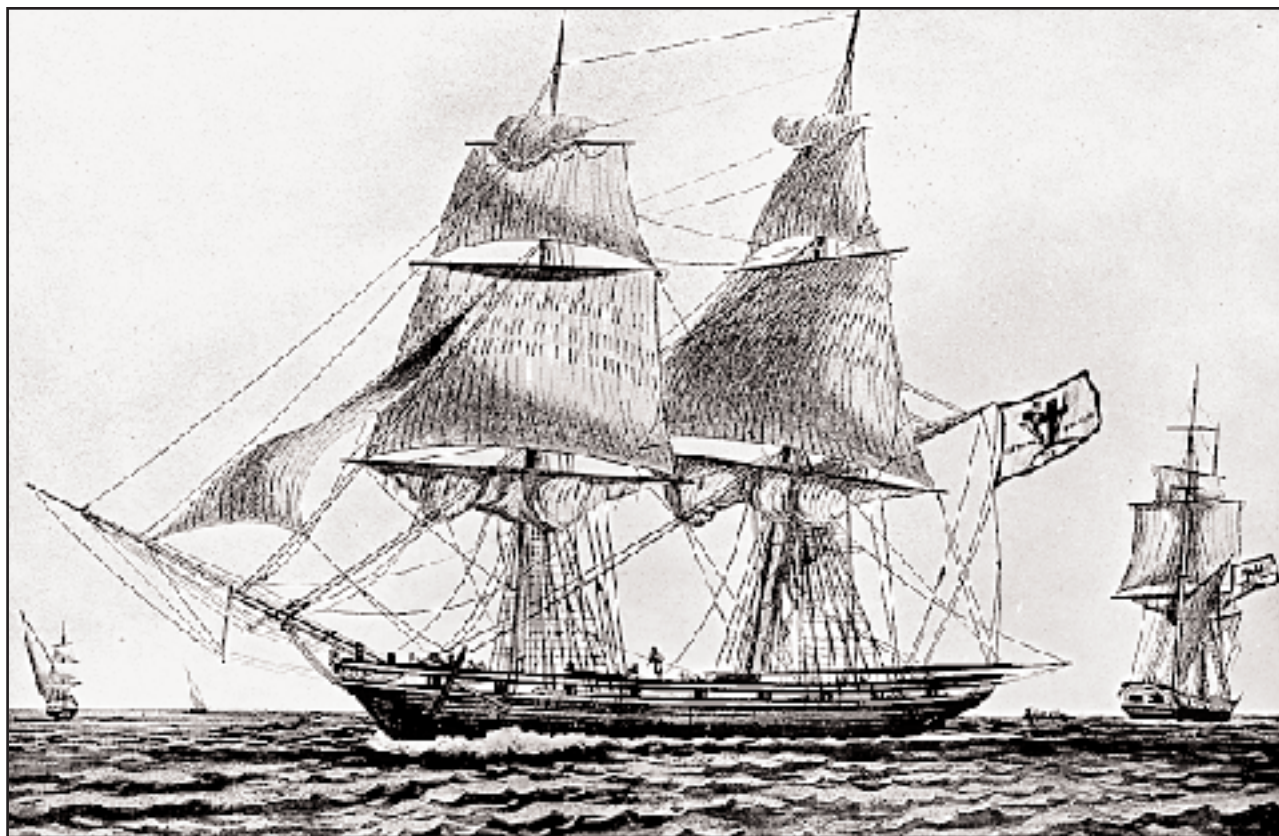
ΟΙ ΣΠΕΤΣΙΩΤΕΣ από τα μισά του 17ου αι., ασχολούνται με τη ναυτιλία και βαθμιαία μεταβάλλονται από γεωργοί και κτηνοτρόφοι, σε ναυτικούς και εμπόρους. Η σπετσιώτικη εμπορική ναυτιλία ευνοείται πολύ από τη συνθήκη του Κιουτσούκ - Καϊναρτζή (1774) που επιτρέπει στα ελληνικά πλοία να ταξιδεύουν με ρωσική σημαία. Η Γαλλική Επανάσταση, εξάλλου, και οι ναπολεόντειοι πόλεμοι συντελούν αποφασιστικά στην περαιτέρω εκπληκτική εξέλιξη του ελληνικού ναυτεμπορίου συνολικά. Η ανάπτυξη αυτή ενθαρρύνει τους Σπετσιώτες, στις αρχές του 19ου αι., να ναυπηγήσουν ιστιοφόρα μεγαλύτερης χωρητικότητας και να τα οπλίσουν με βαριά κανόνια. Τα καράβια τους τώρα είναι ταχύτερα και ισχυρότερα, έτοιμα για τον αποφασιστικό ρόλο που θα διαδραματίσουν στην Επανάσταση.

Τα κινήματα του 18ου αι.

Η θαλασσοπλοία κάνει τους Σπετσιώτες τολμηρούς και ρισκοκίνδυνους. Παράλληλα τους φέρνει σε επαφή με τα φιλελεύθερα ρεύματα της Ευρώπης και τονώνει το πατριωτικό τους φρόνημα. Ετσι ξεσηκώνονται το 1770, μόλις εμφανίζεται στις ελληνικές θάλασσες ο ρωσικός στόλος με τους αδελφούς Θεόδωρο και Αλέξιο Ορλώφ. Αλλά η ρωσική βοήθεια είναι ασημαντή και το κίνημα καταπνίγεται στο αίμα. Στο νησί αποβιβάζονται πεντακόσιοι Τουρκαλβανοί που επιδίδονται σε φοβερές λεηλασίες και καταστροφές. Ιχνη της επιδρομής είναι εμφανή και σήμερα στην πυρπολημένη μητρόπολη (ναός της Κοίμησης) του Καστελλίου, του προεπαναστατικού οικισμού των Σπετσιών.

Τρανά δείγματα φιλοπατρίας δείχνουν οι Σπετσιώτες και το 1790, όταν με ένα μικρό στολίσκο, σπεύδουν να βοηθήσουν το Λάμπρο Κασώνη μόλις εμφανίζεται στο Αιγαίο. Η συμμετοχή τους και σ' αυτό το κίνημα προκαλεί την οργή του σουλτάνου κατά των Σπετσιών, που εκτίθενται πάλι στον έσχατο κίνδυνο.

Μετά την αποτυχία των επαναστατικών κινήματων του 18ου αι. οι Έλληνες αντιλαμβάνονται πως μόνο αν στηριχθούν στις δικές τους δυνάμεις θα πραγματώσουν τους πόθους τους για ελευθερία. Η Φιλική Εταιρεία διαβλέπει πως δεν είναι δυνατό να εννοηθεί επανάσταση χωρίς τη συμμετοχή των τριών ναυτικών νησιών, της Υδρας, των Σπετσιών και των Ψαρών. Γι' αυτό σπεύδει να μυήσει στο φοβερό μυστικό της τους Σπετσιώτες (και φυσικά τους Υδραίους και τους Ψαριανούς). Στην Κων/πολη, ο γενναίος πλοίαρχος και ζαπίτης των Σπετσιών Γεώργιος Πά-

Το μπρίκι «Περικλής» του Ανδρέα Χατζηαναργύρου, το «ωραίο πλοίο», όπως το έλεγαν οι Σπετσιώτες. Ναυπηγήθηκε το 1820 και συμμετείχε στο ναυτικό Αγώνα.

νου γίνεται Φιλικός και τον ακολουθούν οι πρόκριτοι Παν. Μπότσης, Βασ. Φατζολάτης, Αναστ. Ανδροῦτος, Θεόδ. Μέξης, Ανδρέας Χατζηαναργύρου, Ιω. Κούτσης, Ηλίας Θερμηςιώτης και άλλοι. Όταν τον Οκτώβριο του 1820, ο Αλέξανδρος Υψηλάντης προτρέπει τους Σπετσιώτες να αρματώσουν το γρηγορότερο όσα καράβια μπορούν, ο Γ. Πάνου και οι λοιποί Φιλικοί δέχονται πρόθυμα και εξοπλίζουν τα πλοία τους για τον επικείμενο Αγώνα. Το Μάρτιο του 1821 οι Πελοποννήσιοι, με επιστολή και αντιπρόσωπό τους, ζητούν τη συνδρομή των Σπετσιωτών και εκ-

φράζουν την αγωνία τους, γιατί δεν έχουν εκπλεύσει τα πλοία: «Μην καταδεχθήτε να μας αφήσετε εις τον βυθόν της απελπισίας, αλλά συνδράμετε με όλας τας ηρωϊκὰς και γενναίας δυνάμεις σας».

Η εξέγερση των Σπετσιωτών

Οι εκκλήσεις των Πελοποννησίων επιταχύνουν την κήρυξη της Επανάστασης στις Σπέτσες. Ο Γ. Πάνου, οι Μποτσαίοι και άλλοι Φιλικοί αποφασίζουν να κινηθούν, παρά τη θέληση των διστακτικών και τη νύκτα της

2ας προς την 3η Απριλίου 1821 καταλαμβάνουν την Καγκελαρία (διοικητήριο). Κατεβάζουν την τουρκική σημαία και υψώνουν τη σημαία της Επανάστασης με το σταυρό και τις λέξεις «Ελευθερία ή Θάνατος». Πλήθος λαού συγκεντρώνεται εκεί και χαιρετίζει με ενθουσιασμό. Το πρωί της 3ης Απριλίου, Κυριακής των Βαΐων, γίνεται δοξολογία με όλους τους ιερείς του νησιού στον μητροπολιτικό ναό του Αγίου Νικολάου, στο προαύλιο του οποίου υψώνεται η επαναστατική σημαία και όλοι οι Σπετσιώτες, προύχοντες, караβοκύρηδες και λαός, μέσα σε απερίγραπτο ενθουσιασμό, ορκίζονται να χύσουν το αίμα τους, πολεμώντας για την Πίστη και την Πατρίδα.

Αμέσως οι Σπετσιώτες συγκροτούν τοπική διοίκηση και αρχίζουν τη δράση. Εντεκα καράβια τραβούν κατά τη Μονεμβασιά. Αλλα οκτώ, ανάμεσα στα οποία ξεχωρίζουν ο «Αγαμέμνων» της Λασκαρίνας Μπουμπουλίνας και ο «Διομήδης» των Μποτσαίων, αναχωρούν για το Ναύπλιο! Ετσι πρώτοι οι Σπετσιώτες από όλους τους νησιώτες μπαίνουν στον Αγώνα και αποκλείουν ζωτικά κάστρα του εχθρού. Κινούνται προς όλες τις κατευθύνσεις, μοιράζουν επαναστατικές προκηρύξεις και ξεσηκώνουν τους διστακτικούς. Ενεργούν αποβάσεις και πολιορκίες, εφορμούν εναντίον κάθε τουρκικού πλοίου, το συλλαμβάνουν και το καθιστούν λεία του πολέμου. Ο επαναστατικός ενθουσιασμός τους είναι απερίγραπτος. Πρώτοι οι Πελοποννήσιοι με επιστολή τους της 9ης Απριλίου αναγνωρίζουν την επαναστατι-

Συλλογή αγχέμαχων όπλων και πυροβόλων της εποχής της ελληνικής Επανάστασης. Μουσείο Μπουμπουλίνας, Σπέτσες (φωτ.: Κ. Ξενικάκης).

κή πρωτοπορία των Σπετσιωτών: «...Δόξα εις υμάς, αδελφοί, ότι ηγήθητε πρώτοι. Πρώτοι κατά την προσβολήν του εχθρού, πρώτοι εν τη ιστορία, πρώτοι εν τη αθανασία». Οι Σπετσιώτες ανακηρύσσονται «ευεργέται του Γένους και της Πατρίδος, προνοηταί, τροφοί και κηδεμόνες αυτής». Και ο Παπαφλέσσας υπόσχεται σε αυτούς, «Όταν συν Θεώ λάβωμεν την ελευθερίαν, θέλετε έχει από όλους τα πρωτεία και το Γένος σας δοξάσει ως νικητές και τροπαιούχους».

Εκατόμβες

Η δράση των Σπετσιωτών δεν περιορίζεται μόνο στη θάλασσα. Σώματα ενόπλων παίρνουν μέρος στις πολιορκίες του Ναυπλίου και της Τριπολιτσάς. Αλλοτε πάλι αποβιβάζονται στη στεριά, μεταφέρουν τα κανόνια τους σε υψώματα κοντά στις ακτές και δίνουν άγριες μάχες σώμα με σώμα με τους εχθρούς. Τις πρώτες μέρες του Απριλίου του 1821 προσφέρουν μια από τις μεγαλύτερες εκατόμβες στο βωμό της επαναστατημένης πατρίδας: ο γιος της Μπουμπουλίνας Γιάννος Γιάννουζας, με μικρό αλλά επίλεκτο σώμα ανδρών, χάνει τη ζωή του στα πρόχειρα ταμπούρια του Ξηριά (Αργος), προσπαθώντας να ανακόψει την προέλαση του Κεχαγιάμπεη προς την πολιορκούμενη Τριπολιτσά. Όλοι φονεύονται στο πεδίο της μάχης.

Στα χρόνια που ακολούθησαν η συμβολή των Σπετσιωτών στον Αγώνα ήταν κυριολεκτικά ανυπολόγιστη, σε καράβια, σε χρήματα, σε ζωές. Μαζί με τους Υδραίους και τους Ψαριανούς κατανικούσαν τους εχθρικούς στόλους, τον οθωμανικό και τον αιγυπτιακό, προστάτευαν τους εξεγερμένους Έλληνες των νησιών από την εκδικητική μανία των Τούρκων, αναζωπύρωναν τον αγώνα, όπου αυτός πήγαινε να σβήσει.

Εκτός από τα κατορθώματά τους στον πρώτο χρόνο της Επανάστασης, εξάιρεται από τους ιστορικούς και απομνημονευματογράφους του οκτάχρονου Αγώνα, η συμβολή τους στην κυρίευση του Ναυπλίου (Νοέμβριος 1822), η αποφασιστική συνεισφορά τους στη ναυμαχία της Σάμου (αρχές Αυγούστου του 1824) και στη ναυμαχία του Γέροντα (24 και 28 Αυγούστου της ίδιας χρονιάς), η ανδρεία που επέδειξαν κατά τη ναυμαχία του Καφηρέα (20 Μαΐου 1825) και η συμμετοχή τους σε όλες τις επιχειρήσεις για τη σωτηρία του Μεσολογγίου κατά την πρώτη και τη δεύτερη πολιορκία του.

Η ναυμαχία των Σπετσών

Το κορυφαίο όμως τόλμημα των θρυλικών ναυμάχων του νησιού είναι η απόκρουση του τουρκικού στόλου στον πορθμό των Σπετσών. Στις 8 Σεπτεμβρίου 1822 ο τουρκοαιγυπτιακός στόλος φάνηκε απειλητικός ανατολικά των Σπετσών. Οι Τούρκοι σκόπευαν να προβούν στην καταστροφή των Σπετσών πρώτα και της Υδρας κατόπιν και να επιστήσουν στη συνέχεια το πολιορκούμενο

Ο Σπετσιώτης καπετάνιος Ανάργυρος Λεμπέσης, από τους πρωταγωνιστές της νικηφόρας ναυμαχίας του Γέροντα (1824). «Πέντε φεργάδες έβαλε στην κάσα η Ναβέτα /.../ Να ήταν δύο σαν τη Ναβέτα / κάνουν την αρμάδα νέτα», δημώδες (φωτ.: αρχείο Γ. Σταματίου).

Ο αρχηγός της ναυτικής μοίρας των Σπετσών, Γεώργ. Ανδρούτσος, επικεφαλής, μαζί με τους Γ. Σαχτούρη και Ν. Αποστόλη, της ελληνικής ναυτικής δύναμης που καταναυμάχησε τον αιγυπτιακό στόλο μεταξύ Κάβο Ντόρο και Ανδρου, τον Μάιο του 1825 – Ναυμαχία του Καφηρέα (φωτ.: αρχείο Γ. Σταματίου).

Βρακοφόρος Σπετσιώτης στον εορτασμό της εκατονταετηρίδας του νέου Ελληνικού Κράτους, σε βοτσαλόστρωτο δρόμο της Ντάπιας, Σπέτσες. Η σημαία είναι αντίγραφο της επαναστατικής σημαίας του νησιού (φωτ.: αρχείο Γ. Σταματίου).

Ναύπλιο. Οι Σπετσιώτες, έτοιμοι από μέρες, είχαν μεταφέρει τον άμαχο πληθυσμό στην απόκρημνη και φύσει οχυρή Υδρα και μόνον λίγοι υπεραπιστές παρέμειναν στο νησί, με επικεφαλής τον γηραιό πρωτάρχο Χατζηγιάννη Μέξη.

Πενήντα έξι ελληνικά πλοία, υδραϊκά, σπετσιώτικα και ψαριανά και δεκαέξι πυρπολικά συγκεντρώθηκαν ανατολικά των Σπετσών για να αποκρούσουν την εχθρική προέλαση. Τα πλωτά φρούρια του εχθρού, έχοντας ευνοϊκό τον άνεμο, πλησίασαν τις βορειανατολικές ακτές των Σπετσών και άρχισαν να κανονιοβολούν. Από το Φανάρι, όπου βρισκόταν το ένα από τα τρία κανονιοστάσια του νησιού, έρχεται η απάντηση στις βολές τους. Μόλις ο ναύαρχος Μιαούλης βλέπει την πορεία των εχθρικών πλοίων υψώνει σήμα να τον ακολουθήσουν όλα τα καράβια στον μυλό του Αργολικού, όπου τα μικρά σε όγκο ελληνικά πλοία θα μπορούσαν να καταναυμάχησουν με ευχέρεια τα μεγάλα τουρκικά, ενώ τα πυρπολικά θα δρούσαν με αποτελεσματικότητα. Εάν οι πλοίαρχοι πειθαρχούσαν και χάραζαν ρότα για τον Αργολικό, μέσω του πορθμού Σπέτσες-Κόστα, το νησί θα έμενε εκτεθειμένο. Όμως κάποιος απ' αυτούς δεν πειθαρχήσαν. Οι ασυγκράτητοι Σπετσιώτες πλοίαρχοι Ανάργυρος Λεμπέσης, Ιωάννης Τσούπας, Δημ. Λάμπρου ή Λεωνίδας και ο Υδραίος Αντώνης Κριζής οδηγούν τα πλοία τους ανάμεσα στα εχθρικά και αρχίζουν πρώτοι να κανονιοβολούν. Οι Τουρκοαιγύπτιοι απαντούν και η σύγκρουση γενικεύεται. Τα ελληνικά πλοία χτυπούν από τα πλάγια τον εχθρό που, κυκλωμένος, βάλλεται τόσο από τα σκάφη όσο και από τις ακτές των Σπετσών

Συνέχεια στην 16η σελίδα

«Ναυμαχία στο στενό Υδρας - Σπετσών», πίνακας άγνωστου λαϊκού καλλιτέχνη, εμπνευσμένος από τη σωτήρια για τις Σπέτσες νίκη του τριήσιου –Υδρα, Σπέτσες, Ψαρά– ελληνικού στόλου επί του τουρκοαιγυπτιακού, τον Σεπτέμβριο του 1822. Εθνικό Ιστορικό Μουσείο.

Επάνω: η επαναστατική σημαία των Σπετσών, με το σύνθημα «Ελευθερία ή Θάνατος» και με τα σύμβολα της Φιλικής Εταιρείας (φωτ.: Κ. Ξενικάκης). Δεξιά: «Η ναυμαχία του Μεσολογγίου», ελαιογραφία του Σπετσιώτη θαλασσογράφου Ιω. Κούτση, έργο του 1920-1925 εμπνευσμένο από τις θαλάσσιες επιχειρήσεις προς εφοδιασμό της πολιορκούμενης πόλης, το 1826. Ιδιωτική συλλογή.

Συνέχεια από την 15η σελίδα
και της Κόστας, όπου κι εκεί υπήρχε κανονιστάσιο. Προς το δειλινό κάποια υδραϊκά πλοία κινδυνεύουν. Τότε ο Υδραίος πυρπολητής Πιπίνος ρίχνει το πυρπολικό του πάνω σε ένα εχθρικό βρίκι και δίνει την ευκαιρία στα υδραϊκά πλοία να σωθούν προς την παραλία της Ερμιονίδας. Το πυρ-

πολικό απομακρύνεται αλλά οι Τούρκοι έχουν υποστεί μια θανάσιμη δοκιμασία.

Προς το τέλος της ναυμαχίας, που κρατάει ήδη πέντε ολόκληρες ώρες, γίνεται νέα απόπειρα εμπρησμού μεγάλου τουρκικού πλοίου από ελληνικό πυρπολικό. Από τις ακτές του κανονιστασίου των Σπε-

τσών, όρθιος πάνω στο πυρπολικό του, με το δαυλό στο χέρι, εξορμά ο παράτολμος Σπετσιώτης πυρπολητής Κοσμάς Μπαρμπάτσης και κατευθύνεται ακάθεκτος κατά της τουρκικής στολαρχίδας. Η κίνηση αυτή του στολοκάφτη γίνεται αντιληπτή από τους εχθρούς, που καταλαμβάνονται από πανικό, καθώς εί-

ναι η αρχή ακόμη του θαλάσσιου Αγώνα και οι Τούρκοι δεν έχουν εξοικειωθεί με τον κίνδυνο των πυρπολικών. Εντρομος ο καπετάν Μεχμέτ Πασάς δίνει το σύνθημα της υποχώρησης του στόλου και της φυγής προς την είσοδο του Αργολικού, νοτιοανατολικά της Σπετσπούλας. Το νησί έχει σωθεί.